

U Galeriji "JAVA" u Sarajevu od 29. septembra do 7. oktobra biće otvorena izložba pozorišnih i filmskih plakata **ZORANA LEŠIĆA**, fotografa, glumca i dizajnera koji već godinama živi u Haagu i radi kao službeni fotograf Haškog tribunala; za "SB" Lešić govori o svojoj novoj izložbi, životu između Bosne i Holandije, ljubavi prema teatru i pozorišnoj fotografiji, ratnim zločin(c)ima i žrtvama...

OTHELLO U TRIBUNALU

Piše: MAJA RADEVIĆ

“Želio sam da Zorana Lešića, glumca i reditelja, i Zorana Lešića, fotografa i dizajnera, spojim u ovim plakatima. Da se sve te moje sanjane, a nikad realizovane predstave, ipak dese. Jer kao što kažu u Sarajevu - što kokuz zamisli, ni kamion ne može da povuče“, kaže Zoran Lešić, sarajevski glumac, fotograf i dizajner čija će izložba fotografija, odnosno pozorišnih i filmskih plakata biti otvorena od 29. septembra do 7. oktobra u Galeriji Java, u okviru 52. internacionalnog teatarskog festivala MESS. Neobična postavka zapravo predstavlja pozorišne plakate za izmišljene predstave, od kojih svaka ima neku dodirnu tačku sa autorovim životom. **Shakespeareov Othello**, neshvaćeni vođa, kojeg vjerovatno svaki glumac želi da igra bar jedanput u životu; **Selimovićev Derviš i smrt**; **Balkanski špijun Dušana Kovačevića**; **Brechtov Kavkaski krug kredom**...

IZMAŠTANI PLAKATI

“Odlučio sam da uradim seriju autoportreta, jer valjda svi umjetnici u određenoj fazi imaju tu želju da eksperimentišu na sebi i istražuju sami sebe. S druge strane, nisam želio da to budu klasični autoportreti, nego sam ih prebacio u medij koji je meni jako blizak i koji volim raditi, a to je pozorišni i filmski plakat. U svakoj od tih predstava pričam neku svoju priču. Meni je posebno draga Beckettov *Kraj igre*, koju je svojevremeno igrala grupa koja se zvala *Haška komedija*“, priča Lešić. “U mojim izmaštanim plakatima igram zajedno sa Emmom Thompson i Benom Kingsleyjem, režira Peter Brook, i sve postaje moguće. Kad sam došao u Sarajevo prije nekoliko dana, potpuno nesvjestan da se bliže izbori, pomislio sam, gledajući sva ta lica sa izbornih plakata, kako imam strahovitu konkurenciju! Koliko je samo tu portreta, autoportreta i *Photoshopa* - uspješnog i neuspješnog...“, sa smijehom dodaje naš sagovornik.

Otkriva nam da će na podu Galerije biti postavljena jedna velika fotografija, dimenzija dva puta četiri i po metra, na kojoj su prikazani glumci koji se klanjaju publici na kraju predstave. Svi koji dođu na izložbu moraće da gaze po toj fotografiji, htjeli to

Foto: Milutin Stojčević

ili ne: "Na taj način želim naglasiti da je umjetnost danas zaista bačena na pod. Umjetnost se gazi, ne poštuje se, gube se svi bitni kriteriji i to je zapravo neki moj revolt protiv trenutne situacije, koja nije samo vezana za BiH. U čitavoj Evropi se zatvaraju teatri, smanjuju se budžeti pozorišta, dramskih i baletnih trupa... Samo ono što je komercijalno prolazi, a ono što je suštinski, što ima dublji smisao, sve teže i teže pronalazi svoj put do publike."

Zoran Lešić za sebe kaže da je doslovce rođen i odrastao u teatru. Majka mu je bila pozorišna glumica, a otac, Josip Lešić, poznati reditelj i teatrolog, pa je tako i Zoran od rođenja "inficiran" pozorištem.

"U Jugoslaviji je bio taj sistem da su teatri imali zajedničke stanove i glumci su živjeli zajedno u tim zgradama, pa sam i ja tako odrastao u jednoj od tih pozorišnih zgrada. Majka me je došla u pozorišnoj garderobi, a anegdota kaže da sam jednom, kao beba od

LICEM U LICE SA RATNIM ZLOČINCIMA:

"Mogao sam da odglumim potpunu indiferentnost, čak i da ne govorim na našem jeziku, nego isključivo na engleskom. Ne radi se tu o zločincu, nego o žrtvi"

godinu dana, usred neke predstave prešao preko scene... Gluma je za mene bila logičan izbor. Diplomirao sam 1976. godine, u klasi sa Draganom Jovičićem, Tahinom Nikšićem i pokojnim Vladom Gaćinom, i odmah po završetku studija zaposlio sam se u Kamernom teatru. Polako sam shvatao da zapravo više volim fotografiju nego glumu, ali da bez teatra svakako ne mogu. Jedina mogućnost je bila da sa scene pređem u gledalište i dokumentujem ono što se dešava na sceni", priča Lešić.

Početakom '80-ih godina prestao je da se bavi glumom i ostao da radi u Kamernom kao asistent reditelja, fotograf i dizajner. Počeci bavljenja pozorišnom fotografijom i dizajnom plakata za predstave bili su vrlo uspješni: dobio je *Sterijinu nagradu* za fotografiju, nagrade na trijenalima pozorišne fotografije, plakata i scenografije... "U to vrijeme to je bila velika stvar, jer je konkurencija bila užasno jaka. U Sloveniji je tada bio Tone Stojko, koji je 'držao' čitav zapadni dio zemlje kao fotograf, a ja sam imao sreću da sam mogao raditi za sva sarajevska pozorišta, kao i za teatre u Zenici, Tuzli..." , kaže Zoran Lešić. ►►

GLUMAČKI ŽIVOT IZ MAŠTE ZORANA LEŠIĆA

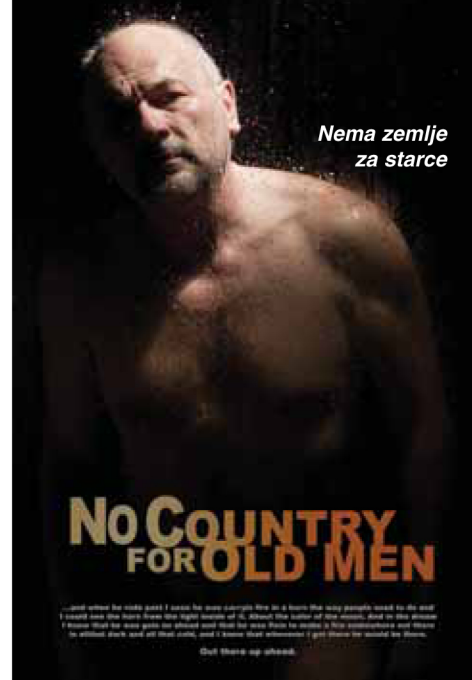
U mojim izmaštanim plakatima igram zajedno sa Emmom Thompson i Benom Kingsleyjem, režira Peter Brook, i sve postaje moguće"

SLIKE RATA
Lešić u opkoljenom Sarajevu 1992.

NA MJESTU ZLOČINA
Rekonstrukcija snajperskog djelovanja tokom suđenja Stanislavu Galiću

Nema zemlje za starce

NO COUNTRY FOR OLD MEN

krugu od 360 stepeni, op.a.), koja je prvi put korištena na suđenju Stanislavu Galiću.

POGLED IZ RANE

“U to vrijeme, prije nekih desetak godina, to je bila dosta nepoznata i komplikovana tehnika. Meni se učinilo da je ta vrsta fotografije jako bitna u rekonstrukciji mjesta ratnih zločina, posebno snajperskih hitaca. Sud može dobiti uvid u mjesto gdje je žrtva stajala i vidjeti da li postoji prava linija putanje od nekog pretpostavljenog snajperskog položaja do žrtve. Slučaj Stanislava Galića bio je prvi u kojem je korištena 360 fotografija i to je u sudnici jako dobro prihvaćeno. Kasnije sam tu tehniku primjenjivao u mnogim slučajevima, čak sam joj dao i jedno ‘umjetničko’ ime: *Pogled iz rane*. Ipak, te fotografije na sudu nisu dokazni materijal, nego samo prezentacija“, objašnjava Lešić. “Vrlo sam ponosan na taj dio svog posla. Jako sam vezan za sve slučajeve koji se odnose na Sarajevo, bio sam dio tima koji je uspio da osudi Galića na doživotni zatvor, a nadam

NAJVEĆA OD SVIH NAGRADA

Predstave sa djecom iz izbjegličkih kampova

Zoran i Mirjana Lešić posebno su ponosni na predstave koje su u Holandiji radili sa djecom iz izbjegličkih kampova i djecom beskućnicima. “Željeli smo da spojimo djecu iz Bosne, Ruande, Eritreje, iz cijelog svijeta... Dječji jezik je nevjerovatan, oni se odlično razumiju i bez tumača“, kaže Zoran. “Jedna od predstava na koju sam strahovito ponosan su *Skapenove podvale*, koju smo radili sa djecom

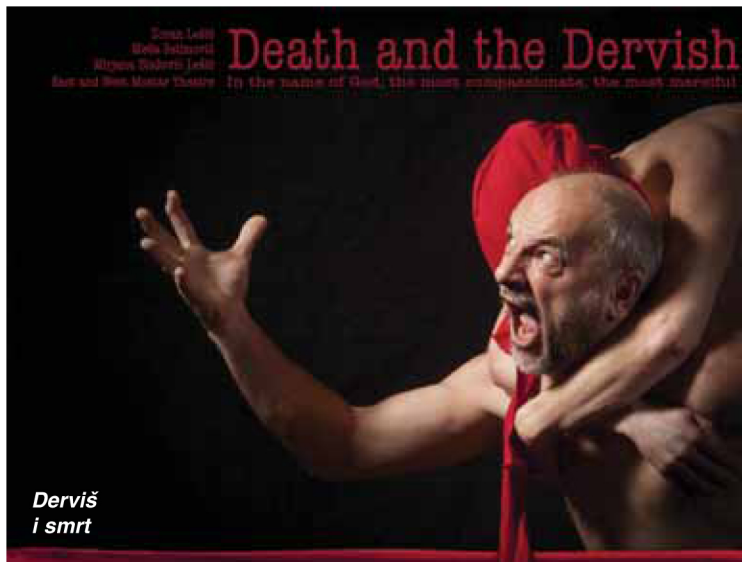
beskućnicima iz Holandije. Rezultat je bio sjajan i kad smo se ponovo sastali poslije deset godina, to je bilo kao neko porodično okupljanje. Momak koji je igrao Skapina, Marokanac, koji je bio veliki ‘problem’ u vrijeme kad smo se prvi put sreli, sada je postao socijalni radnik. Jedna djevojka je završila fotografiju, druga je diplomirala pravo... Za Mirjanu i mene nema veće nagrade od toga.“ ■

▶ Rat je dočekao u rodnom Sarajevu, u svojoj matičnoj kući - Kamernom teatru 55, gdje je mala ekipa glumaca, reditelja i tehničara nastojala, koliko je to bilo moguće, da održi pozorišni život u gradu pod opsadom. Sredinom 1993. odlazi u Holandiju i tamo se pridružuje ostatku porodice, suprugu Mirjani i djeci, koji su nekoliko mjeseci ranije konvojem izašli iz Sarajeva. Počinje novi život, izbjeglički, a nakon nekoliko godina Lešiću se ukazala prilika za stalni posao: Haški tribunal je tražio službenog fotografa. Prijavio se, dobio posao i sada “broji“ već sedamnaestu godinu u Haagu kao fotograf Tribunala. Zoran Lešić je u haške sudnice prvi uveo posebnu tehniku rekonstrukcije mjesta ratnih zločina - takozvanu 360 fotografiju (panorama sastavljena iz više pojedinačnih fotografija, koja obuhvata cjelokupan prostor u

Balkanski špijun

Dusan Kovacevic Directed by Zoran Lesic
The Balkan Spy
National Theatre

Derviš i smrt

se poslije njega i ostale... Tribunal je veoma komplikovana institucija. Ljudi su skloni da kažu 'vi tamo ništa ne radite, odu-

govlačite, to treba brže...'. Ali međunarodni zakon ima svoja pravila i koliko god mi mislili da je neko kriv, to se prvo

mora dokazati. Tribunal je do sada proce-suirao preko 130 osoba, a to uopšte nije malo."

KAMBODŽANSKA POLJA SMRTI

Kako je grupa slikara preživjela masakr Crvenih Kmera

Kao jedno od najemotivnijih iskustava Lešić pamti putovanje u Kambodžu i snimanje mjesta zločina Crvenih Kmera pod čijim je režimom, kako se procjenjuje, ubijeno oko milion i po ljudi. Mnoge nevine žrtve stradale su u zloglasnom zatvoru S-21 u Pnom Penhu.

"Kada su Vijetnamci ušli u Pnom Pen, Crveni Kmeri naredili su da se pobiju svi zatvorenici u S-21. Išli su od ćelije do ćelije i redom ubijali. Zanimljivo je da su taj pokolj preživjela samo četvorica umjetnika - to su bili

slikari, koji su imali zadatak da rade portrete 'velike braće'. I dok god su ih slikali tako da ovi budu zadovoljni, držali su ih u životu. Kada je počeo masakr, njih četvorica sakrili su se u jednu zasebnu prostoriju i tako su uspjeli preživjeti", priča Zoran Lešić. "Okrutnost tih zločina u Kambodži je nešto što uopšte ne možete da pojmite. Sve do tada sam mislio da je rat koji sam lično iskusio najstrašniji i najgori, ali Kambodža je zaista priča za sebe." ■

Lešić je radio rekonstrukcije mjesta ratnih zločina na prostoru cijele bivše Jugoslavije, od Bosne, preko Hrvatske, do Kosova, ali i u Kambodži, Ruandi, Kongu... O svojim iskustvima drži predavanja i INTERPOL-ovim istražiteljima za ratne zločine, a zvali su ga i drugi sudovi da radi za njih. U Haagu se susreo "licem u lice" sa svakim od optuženika - od Slobodana Miloševića, preko Radovana Karadžića do Ratka Mladića. Fotografisao ih je u raznim situacijama - od davanja otisaka prstiju kada tek dođu u pritvor, pa do samih suđenja. O tim susretima Lešić kaže: "Mislim da mi je u tom dijelu poslao ono moje glumačko iskustvo puno pomoglo. Mogao sam da odglumim potpunu indifere-ntnost, čak i da ne govorim na našem jeziku, nego isključivo na engleskom. Oni ni ne znaju ko sam, za njih sam ja samo jedan od službenika koji radi svoj posao. Biti sa nekim od njih u jako maloj prostoriji, recimo dok daju otiske prstiju, nije nimalo prijatno, ali to je dio posla i ja se tako ponašam. Ne dozvoljavam da emocije preovladaju u tom trenutku. Sa druge strane, mislim da svi mi imamo jednu vrstu pristrasnosti, a to je pristrasnost prema žrtvama. Ne radi se tu o zločincu, nego o žrtvi. Važnije je pomoći žrtvama, a to kolika će biti presuda ne zavisi od nas, nego od Sudskog vijeća. Naš posao je da žrtvama pomognemo da nađu smiraj."

Zoran Lešić trenutno živi na relaciji između Haaga i Sarajeva. Sa suprugom Mirjanom renovira njihov stan-atelj na Grbavici i nada se skorom povratku u rodni grad, "zastalno": "Nagledao sam se ljudske tuge, nepravde, zločina i sad je vrijeme da polako moju karijeru privedem kraju i odem u zasluženu mirovinu. Da se vratim u Sarajevo i da se opet vratim teatru." ■

PUTOVANJE U PNOM PEN

Autoportret snimljen u zloglasnom zatvoru S-21

